

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МОЦИК ОЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ

УДК 327(477+438)(091)"2004/2013"

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКО-
ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ
ПРОЦЕСІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Львів – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження українсько-польських відносин у контексті розширення Європейського Союзу зумовлена стратегічним характером співпраці між обома країнами від початку проголошення незалежності України в 1991 р. і дотепер. Два етапи розширення ЄС у східному напрямі – у 2004 і 2007 рр., а попередньо – вступ Польщі до НАТО в 1999 р. докорінно змінили характер відносин між Україною й Республікою Польща, що зумовлено відмінними статусами цих держав у контексті європейської інтеграції. Польща продемонструвала суспільний консенсус, політичну волю та економічну стабільність, що сприяло її вступу до ЄС.

Натомість Україна від часу проголошення незалежності пройшла важкий і неоднозначний етап становлення державності, який циклічно не збігався з процесами державотворення в країнах колишньої «народної демократії». Відносини між Україною й РП на шляху до ЄС продемонстрували наявність значного невикористаного потенціалу, що потребує вивчення шляхів їх зміцнення, насамперед у частині модернізації їхньої інституційної бази відповідно до потреб часу. Останнє ж передбачає науковий аналіз не лише державних структур, а й інститутів громадянського суспільства обох країн, які показали свою силу та спроможність впливати на процеси прийняття державних рішень.

Особливий інтерес викликають міждержавні відносини в гуманітарній сфері, оскільки вони безпосередньо стосуються проблем життя, духовного здоров'я й гідності людини. Зважаючи на це, у виробленні концептуальних засад сучасної гуманітарної політики України мусимо враховувати загальноприйнятні моральні цінності, європейські норми та традиції, але пріоритетними залишаються національні інтереси.

Характер назрілих проблем, що виникають у відносинах між Україною й РП у гуманітарній сфері, актуалізує розгляд таких питань, як адаптація вітчизняного законодавства до європейських вимог, модернізація інституційної структури, включаючи покращення транскордонного співробітництва, міграційної та візової політики, пошук нових можливостей у розвитку освіти, науки й культури, зняття гострих суперечностей із проблемних питань історичної пам'яті тощо.

Актуальним робить дослідження також брак сучасних наукових розробок щодо змісту, напрямів модернізації процесів інституалізації міждержавних відносин України та РП у гуманітарній сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в рамках науково-дослідних робіт СНУ імені Лесі Українки: «Інституційні зміни процесу демократичної трансформації в Україні: Волинь» й «Інформаційна підтримка транскордонного співробітництва України» (номери державної реєстрації – 0119U001842; 0113U002221).

Мета роботи – з'ясування шляхів та визначення змісту модернізації інституційної структури міждержавних відносин у гуманітарній сфері між Україною та РП в умовах процесів європейської інтеграції.

Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

- концептуалізація проблеми українсько-польських міждержавних стосунків в умовах євроінтеграції;
- визначення методології дослідження інституційної структури українсько-польських відносин у гуманітарній сфері в умовах євроінтеграції;
- з'ясування ступеня наукової розробки проблеми інституалізації міждержавних стосунків України та РП у гуманітарній сфері в контексті процесів євроінтеграції в зарубіжній і вітчизняній науковій літературі;
- систематизація базових засад, принципів і норм міжнародного права в гуманітарній сфері у процесах європейської інтеграції як важливого складника українсько-польських відносин;
- з'ясування змісту та структури нормативно-правової бази українсько-польських стосунків у гуманітарній сфері в умовах євроінтеграції;
- розкриття напрямів становлення й модернізації інституційної структури українсько-польських відносин у гуманітарній сфері в умовах євроінтеграції;
- з'ясування характеру інституційних змін і практик транскордонного й регіонального співробітництва України та РП в умовах євроінтеграції;
- розкриття змісту модернізації інституційної структури здійснення міграційної й візової політики в українсько-польських відносинах в умовах євроінтеграції;
- характеристика головних напрямів, форм і засобів удосконалення стосунків України та РП у галузях освіти, науки й міжкультурного діалогу;
- визначення кола проблемних питань і викликів у міждержавних відносинах між Україною та РП у реалізації політики історичної пам'яті й накреслення шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження – міждержавні відносини між Україною й Республікою Польща в контексті процесів євроінтеграції.

Предмет дослідження – нормативно-правова база, інститути, форми та механізми модернізації українсько-польських відносин у гуманітарній сфері в умовах процесів євроінтеграції.

Методи дослідження. Виконання окреслених завдань потребувало комплексного використання сукупності принципів, підходів і методів пізнання, зокрема об'єктивності, історизму, усебічності, системності й комплексності, а також низки універсальних загальнонаукових і спеціальних методів пізнання: сходження від абстрактного до конкретного, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, структурно-функціонального, компаративного та інших методів.

Використання *принципу історизму* дало змогу виявити тенденції й закономірності українсько-польських відносин у гуманітарній сфері в окремі історичні періоди. За допомогою *системного аналізу* досліджено міждержавну взаємодію між Україною та РП як систему комунікативних, функціональних, структурних зв'язків.

Неоінституційний підхід дав змогу розглядати інституційну структуру міждержавних відносин не лише як сукупність суспільно-політичних інститутів із притаманними їм властивостями, а й виявити поведінкові стереотипи, цінності та мотиви, що спрямовували діяльність політичних акторів. *Процесуальний підхід* став одним із провідних у дослідженні, оскільки передбачав аналіз українсько-польських відносин як процесу політичних змін. *Метод систематизації* й

класифікації дав змогу визначити етапи розвитку українсько-польських відносин у гуманітарній сфері. *Біхевіоральний* метод сприяв вивченню поведінки політичних акторів у міждержавних відносинах, зокрема президентів України й РП, лідерів політичних партій та ін. За допомогою *контент-аналізу* здійснено якісно-кількісний аналіз документів, що визначають характер українсько-польських міждержавних відносин у гуманітарній сфері.

Наукову новизну отриманих результатів дослідження конкретизовано в таких положеннях.

Уперше:

– визначено, що модернізація міждержавних відносин у гуманітарній сфері між Україною і РП полягала у зміні парадигми, коли в основу позицій сторін покладено національні інтереси з врахуванням євроінтеграційних прагнень України; вона також включала в себе й трансформацію інституційного каркасу, коли до сукупності державних інститутів активно долучилися недержавні актори з обох сторін;

– з'ясовано зміст інституційних чинників модернізації українсько-польських стосунків у гуманітарній сфері як складної системи суспільних відносин, правил і норм, державних установ та організацій, а також структур й об'єднань громадянського суспільства, регіональних утворень типу єврорегіонів, спільних програм і проектів тощо в контексті ускладнення міждержавних відносин унаслідок поглиблення глобалізації, розгортання процесів демократизації й децентралізації місцевого самоврядування, технологізації та віртуалізації простору суспільної комунікації. Здійснено їх класифікацію за відповідним виміром і спрямуванням: темпоральний (часовий), галузевий, загальноєвропейський, державний, регіональний, локальний;

– запропоновано напрями врегулювання проблемних питань українсько-польських міждержавних відносин у сфері політики пам'яті; накреслено перспективні кроки пошуку компромісів для зняття суперечностей шляхом використання старих і створення нових майданчиків для поглибленого наукового аналізу та дискусій задля пошуку консенсусу, що передбачало аналіз парламентської діяльності з цього питання, дискурсів президентів, рішень інститутів національної пам'яті України й РП, громадських інституцій, зокрема Українсько-польського громадського форуму, експертного середовища тощо.

Поглиблено:

– знання про роль Східного партнерства в зовнішній політиці ЄС, інтересів України в ході її реалізації, шляхів, механізмів та умов перетворення країн-партнерів з об'єктів політики Євросоюзу в суб'єкти партнерства з ЄС. Простежено еволюцію шляху України до ЄС від політики сусідства до асоціації з Європейським Співтовариством, ролі Польщі в сприянні цьому процесові через аналіз нормативно-правової бази ЄС, зміст рішень європейських самітів, виконання спільного Плану дій «Україна–Європейський Союз» тощо;

– дослідження гуманітарного складника транскордонної, регіональної співпраці України та РП, взаємодії органів державної влади й громадських об'єднань у рамках виконання спільних програм («Програма добросусідства Польща–Білорусь–Україна *INTERREG IIIA/TACIS CBC* 2004–2006 років»,

«Польща–Білорусь–Україна» ЄІСП на 2007–2013 рр. та 2014–2020 рр., «EUROCITIES»), аналіз форм і напрямів співробітництва між єврорегіонами з накресленням перспектив їх інтенсифікації в рамках Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 р. та Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016–2020 рр.

Набули подальшого розвитку:

– аналіз та систематизація нормативно-правової бази українсько-польських міждержавних відносин у гуманітарній сфері: двосторонні договори, універсальні та багатосторонні міжнародні договори, сторонами яких є Україна й РП, угоди та інші нормативно-правові акти, які регламентують співпрацю й побудову інститутів українсько-польського співробітництва в цій сфері (консультативних комітетів, парламентських груп, форумів, комісій тощо);

– аналіз міждержавної співпраці у сфері впорядкування українсько-польського кордону в напрямі покращення якості послуг, забезпечення безперешкодного перетину людей і товарів через кордон, зменшення черг та ліквідації незручностей під час його перетину, зокрема завдяки здійсненню низки організаційних і політико-правових заходів: утворення в Україні Державної міграційної служби, укладання з Польщею угод про умови перетину кордону, малий прикордонний рух, установа спільного українсько-польського митного контролю, запровадження безвізового режиму з країнами ЄС тощо;

– дослідження форм і засобів поглиблення відносин між Україною та РП у сфері освіти, науки, міжкультурного діалогу в контексті вдосконалення нормативно-правової бази, інтенсифікації обмінів і їх диверсифікації, де акцентовано увагу на діяльності окремих закладів вищої освіти, центрів української й польської культури, проблемах вивчення української та польської мов, навчанні українських студентів у польських закладах вищої освіти, фестивалній і виставковій діяльності тощо.

Теоретичне й практичне значення отриманих результатів. Основні положення та висновки дисертації збагачують теоретичну базу дослідження двосторонніх відносин між Україною й Республікою Польща у сфері гуманітарної політики. Напрацювання сукупно створюють концептуальну, методологічну та методичну базу оптимізації відносин органів державної влади, місцевого самоврядування обох держав у контексті інтеграційних прагнень. У навчальному процесі матеріали дисертації можуть бути використані під час розробки навчальних програм і курсів для підготовки фахівців у галузі політології та міжнародних відносин.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження апробовано на 21 науковій конференції, 19 серед яких – міжнародні, дві – вітчизняні, а саме: Міжнар. конф. «Наближаючи Україну до Заходу: “Польські ворота”» (Красічин, 2006); VI Міжнар. форумі «Співпраця регіонів задля економічного розвитку» (Львів, 2006); Міжнар. форумі «Європа–Україна» (Вроцлав, 2007); III Міжнар. конф. «Сучасні технології національної безпеки держави та її кордонів» (Варшава, 2007); Українсько-польсько-американському бізнес-форумі (Краків, 2007); Міжнар. конф. «Підтримка секторальних реформ в Україні – першочергові дії» (Варшава, 2007); Економічному форумі «Польща–

Україна 2012» (Варшава, 2007); круглому столі «Досвід вступу Польщі до Європейського Союзу: уроки для України» (Луцьк, 2009); VI з'їзду Об'єднання українців у Польщі (Варшава, 2009); Українсько-польському екон. форумі (Люблін, 2010); Міжнар. наук.-практ. конф. «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (Луцьк, 2011); V наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми зовнішньої політики України» (Чернівці, 2011); Міжнар. наук.-практ. конф. «Юридичні науки та їх роль у формуванні правової культури сучасної людини» (Ужгород, 2015); Міжнар. наук.-практ. конф. «Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей» (Ужгород, 2016); Міжнар. конф. «Європейський Союз–Україна: трансформація, реформи, безпека» (Луцьк, 2016); Міжнар. наук.-практ. конф. «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми» (Харків, 2016); Міжнар. наук. конф. «Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України» (Київ, 2017) та ін.

Здобувач у статусі заступника міністра закордонних справ України, першого заступника міністра закордонних справ з питань європейської інтеграції, Надзвичайного і Повноважного Посла України в РП виконував науково-аналітичну й практично-політичну діяльність, спрямовану на зміцнення українсько-польських відносин, зокрема шляхом модернізації їх нормативно-правового й інституційного забезпечення.

Результати дослідження обговорено на теоретичних семінарах і засіданнях кафедри політології та державного управління СНУ імені Лесі Українки.

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено в 57 публікаціях: 9 статтях у наукових фахових виданнях України, дві з яких – у наукових журналах, унесених до міжнародних наукометричних баз, 48 – статті, тези, виступи й інтерв'ю, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (431 позиція). Повний текст дисертації – 267 сторінок, основна частина – 193.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її мету й завдання, окреслено об'єкт і предмет, охарактеризовано методологію, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, структуру й обсяг дисертації.

У розділі 1 **«Теоретико-методологічні засади дослідження»** охарактеризовано стан наукового розроблення проблеми, її джерельну базу, концептуальний вимір, обґрунтовано використання методів дослідження.

У підрозділі 1.1 **«Концептуалізація українсько-польських міждержавних відносин в умовах євроінтеграції»** зазначено, що провідним чинником концептуальних засад українсько-польських міждержавних стосунків є національний інтерес. Стратегічний характер українсько-польського партнерства зумовлений тим, що РП є найбільш послідовним прихильником і захисником євроінтеграційних прагнень України.

Ефективним інструментом політики ЄС із 2009 р. стало Східне партнерство. Європейська політика сусідства як тимчасова відповідь на виклики, які постали перед Євросоюзом у зв'язку з його розширенням у 2004 р., відіграла свою роль, а відтак постала ідея переходу відносин України і ЄС у формат асоціації. 2009 р. сторонами розроблено та схвалено Порядок денний асоціації, який замінив План дій «Україна–ЄС» і поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні в процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію. Вона набула чинності після її ратифікації всіма державами-членами 01.09.2017 р.

У питаннях концептуалізації євроінтеграційних прагнень України принципове значення має рішення України щодо відмови від позаблокового статусу в грудні 2014 р.

Із практичного погляду, короткостроковим пріоритетом для спільних українських та польських дипломатичних зусиль у ЄС має бути лобіювання ідеї подальших відносин України–ЄС «після Угоди про асоціацію», яка у короткостроковій перспективі де-факто включала б повну інтеграцію в ринок ЄС – аж до перспективи вступу в Європейську економічну зону, а пізніше входження до Євросоюзу.

У підрозділі 1.2 *«Методологія дослідження інституційних чинників модернізації українсько-польських міждержавних відносин у гуманітарній сфері в умовах євроінтеграції»* здійснено аналіз методів і базових понять дослідження. Головний зміст дефініції «гуманітарна сфера» полягає в тому, що предметом політико-правового регулювання міждержавних відносин стає людина у всьому багатстві форм її існування та відтворення. Реалізація завдань розвитку гуманітарної сфери здійснюється завдяки проведенню адекватної «гуманітарної політики». Кардинальні зміни, що відбулись у міжнародному середовищі внаслідок процесів глобалізації й регіональної інтеграції, привели до виникнення та поширення таких понять, як «субнаціональний актор», «регіон», «регіоналізація» й ін. Ключовим механізмом входження субнаціональних акторів у міжнародні відносини виступає «парадипломатія».

Сутнісні характеристики інституційних чинників українсько-польських міждержавних відносин розглянуто в контексті методології неінституціоналізму, біля витоків якого стояли такі вчені, як Дж. Марч, Й. Олсен, Д. Норт та ін. Логічним продовженням методології неінституціоналізму є конструктивізм (Н. Онуф, К. Реус-Сміт, А. Вендт й ін.). У підрозділі розкрито зміст низки теоретичних моделей і концептів євроінтеграції та міжнародних відносин: федералізму, функціоналізму, транснаціоналізму, реалістичної школи міжнародних відносин, антропологічної школи геополітики і їх сучасних модифікацій, теорії клубів тощо.

У підрозділі 1.3 *«Висвітлення проблеми українсько-польських міждержавних відносин у науковій літературі»* доведено, що теоретичні засади інституалізації українсько-польських відносин в умовах «третьої хвилі демократизації», а також їх євроінтеграційний контекст відображені в роботах таких авторів, як О. Бабкіна, І. Баркалова, А. Вахудова, Б. Война, І. Головка, Є. Горюнова, Д. Даффілд, О. Євсюкова, Г. Зеленько, А. Зленко, В. Копійка,

О. Калакура, Н. Лепська, М. Мальський, Е. Моравчик, Я. Онишкевич, Ч. Пентланд, А. Романюк, Т. Сидорук, Е. Терещенков, Ю. Тиркус, З. Цесаж, А. Чернова, О. Чорний та ін.

Гуманітарна сфера українсько-польських міждержавних відносин є предметом уваги вітчизняних і зарубіжних учених (О. Бучковська, А. Васюк, Б. Геремек, Є. Громогласова, П. Журавський вел Граєвський, О. Знахоренко, М. Зюлковські, Б. Кавалько, О. Коваленко, О. Круглій, М. Литвин, Є. Макаренко, Р. Милян, І. Мудрієвська, Т. Ольшанський, П. Петровський, С. Рудницький, Ю. Савіцький, М. Середюк В. Скуратівський, Л. Стрільчук, Б. Сурмач, В. Трофимович, З. Цесаж, І. Черничко, М. Чієшлик, С. Чукут, П. Федорчак, М. Янків та ін.). Автори у своїх працях провели інституційний аналіз зазначених відносин, висвітили тенденції й стан їх розвитку в галузях освіти, науки, міжкультурного діалогу тощо.

Інституційний складник українсько-польського транскордонного співробітництва розкрито в роботах таких учених, як І. Артёмов, Н. Буглай, М. Долішній, М. Іжа, П. Луцишин, О. Лютак, Н. Мікула, А. Михайленко, Л. Поліщук, Є. Рябінін, О. Степанко, С. Троян та ін. Змістовну характеристику проблем міжнародної міграції в Європі й світі дано в публікаціях С. Білошицького, В. Горбатенка, В. Засадко, Л. Кузьменко, Н. Пархоменко, Б. Юськіва та ін.

Еволюцію українсько-польських відносин у контексті проведення політики історичної пам'яті відображено в працях таких дослідників, як Д. Веденєєв, В. В'ятрович, О. Дніпров, К. Єндрацик, О. Зінченко, О. Каліщук, В. Кіпіані, Б. Максимець, С. Махун, С. Набок, О. Розумний, В. Солдатенко, І. Цепенда й ін.

Водночас, незважаючи на розмаїття та багатогранність аналізу польсько-українських відносин, не вистачає системних наукових досліджень модернізації інституційного складника між Україною та РП у гуманітарній сфері.

У розділі 2 **«Політико-правові та інституційні чинники українсько-польських відносин у гуманітарній сфері»** розкрито зміст принципів і норм міжнародного права, які є базовими для українсько-польських міждержавних відносин та які реалізуються через відповідну систему інститутів – від глобального до локального.

У підрозділі 2.1 *«Джерела, принципи та норми міжнародного права в гуманітарній сфері як важливий складник українсько-польських відносин»* ідеться про головні міжнародні політико-правові акти, які регулюють сферу прав і свобод людини в гуманітарній сфері. Центральне місце в міжнародному праві займає принцип «поваги прав людини й основних свобод». Систему права, що визначає міжнародну співпрацю України в гуманітарній сфері, становлять міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти. До них, насамперед, потрібно відносити такі, що мають фундаментальний характер: Загальна декларація прав людини (1948); Європейська конвенція з прав людини (1950); Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966) і Міжнародний пакт про економічні соціальні та культурні права (1966) й факультативні протоколи до них; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979) й ін.

Процес інтегрування України в Європейське Співтовариство, передусім, визначатиметься успішністю імплементації у вітчизняне законодавство основних вимог щодо дотримання прав людини у сфері судочинства, економічних свобод, соціальних гарантій, свободи совісті та ін. У цьому контексті знаковими є затвердження Стратегії інтеграції України в ЄС (1998), створення Міжвідомчої координаційної ради з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС (1998), прийняття Програми інтеграції України до ЄС (2000), Закону України «Про Концепцію загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Євросоюзу» (2002), схвалення Концепції адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів ЄС (2004), включення до Конституції положення про інтеграцію України до ЄС і НАТО (2019) тощо.

Важливим етапом на шляху імплементації міжнародно-правових норм у гуманітарній сфері стало закріплення у вітчизняному законодавстві основних політичних, громадянських, соціальних, культурних та економічних прав людини і громадянина в Конституції України, законах «Про громадянство України», «Про освіту», «Про культуру», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про правовий статус іноземців», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» й ін.

В узагальненому вигляді принципи, яких Україна дотримується в здійсненні внутрішньої й зовнішньої політики в гуманітарній сфері, викладено в Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» (2010 р., зі змінами 2014, 2015, 2017, 2018 рр.). Свідченням підвищеної уваги уряду України до гуманітарної сфери на сучасному етапі державотворення стало прийняття Національної стратегії у сфері прав людини та затвердження Плану заходів із її реалізації на період до 2020 р.

У підрозділі 2.2 *«Трансформація нормативно-правової бази українсько-польських відносин у гуманітарній сфері»* охарактеризовано процес змін нормативно-правової бази українсько-польських міждержавних відносин.

Польща стала першою зі світових держав, яка у січні 1992 р. встановила з Україною дипломатичні відносини. Тоді ж укладено базовий міждержавний Договір між Україною та РП про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. Помітною віхою в налагодженні добросусідських стосунків між двома країнами стало підписання Декларації міністрів закордонних справ України та РП про принципи формування українсько-польського партнерства (1994). 1996 р. підписана Спільна декларація президентів України й РП, яка заклала основу переходу українсько-польських відносин на вищий рівень. Знаковим у контексті євроінтеграційних прагнень України стало укладання Угоди про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів (2006), Угоди про співробітництво у сфері інформатизації (2007) й ін. Унормуванню за європейськими стандартами українсько-польських міждержавних відносин сприяв чинник спільного проведення фінальної частини кубка УЄФА з футболу Євро-2012.

Врахуванням складних процесів євроінтеграції, демократизації, поширення міграції тощо позначено реалізацію програми транскордонного співробітництва

«Польща–Білорусь–Україна» на 2014–2020 рр. Суттєвих трансформаційних змін нормативно-правова база українсько-польських відносин зазнала після отримання Україною безвізового режиму з країнами ЄС.

У підрозділі 2.3 *«Становлення й розвиток інституційної структури українсько-польських відносин у гуманітарній сфері»* простежено еволюцію інституційного складника українсько-польських відносин у гуманітарній сфері. Значимими в цьому контексті є трансформація інституційної структури відомств закордонних справ обох держав на рівні власне самих міністерств, посольств, генеральних консульств, консульств, почесних консульств тощо.

Важливу роль тут відіграє Консультаційний комітет президентів України й РП (1993). Основу міжпарламентських відносин обох держав закладено на початку 1990-х рр. створенням українсько-польської парламентської групи у Верховній Раді України й польсько-української парламентської групи в Сеймі РП. На початку 2000-х рр. створено Парламентську асамблею України й РП і Міжпарламентську асамблею Верховної Ради України, Сейму Литовської Республіки й Сейму та Сенату Республіки Польща. Показником системності й комплексного підходу в міждержавних відносинах стало підписання дорожніх карт між Україною та Польщею на 2007–2008-й і наступні роки.

Із метою забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері транскордонного співробітництва та фінансової підтримки проектів створено інституційний механізм – українсько-польську Міжурядову координаційну раду з питань міжрегіонального співробітництва. Ефективним інструментом налагодження відносин і розвитку транскордонної співпраці є Українсько-польський міжрегіональний форум та ін. Доведено, що суб'єктами ефективною міждержавної взаємодії України й РП у гуманітарній сфері можуть виступати не лише держава або її органи, а й неурядові організації, спільні проекти, ініціативи та ін.

У розділі 3 **«Модернізація інституційної структури міждержавних відносин України та Республіки Польща в гуманітарній сфері»** висвітлено практичні кроки українського й польського урядів щодо модернізації інституційної структури міждержавних відносин.

У підрозділі 3.1 *«Інституційні чинники трансформації транскордонного й міжрегіонального співробітництва»* розкрито проблеми розбудови українських і польських структур, які забезпечують транскордонну й міжрегіональну співпрацю в гуманітарній сфері. Базові засади прикордонного співробітництва між Україною та РП закладено в Договорі про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (1992); Договорі про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань (1993); Угоді про міжрегіональне співробітництво (1993) та ін. У грудні 1993 р. прийнято Комплексну програму розбудови державного кордону України. Складовою частиною інституційного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону є спільні програми, концепції й стратегії, зокрема Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на 2014–2020 рр., яка розроблена в рамках єврорегіону «Буг».

Вагому роль у реалізації міжрегіональної й транскордонної політики України та РП зіграла ініціатива «Східне партнерство». Україна брала участь у 4-х із 12-ти програм сусідства, які підготувала Європейська комісія: «Польща–Білорусь–Україна»; «Угорщина–Словаччина–Україна»; «Румунія–Україна»; Програма «Чорне море». Україна також приєдналася до четвертого раунду транснаціональної програми *CADSES*. Нові перспективи для великих українських міст відкрито в контексті співпраці в рамках мережі «*EUROCITIES*». Головним документом, що визначає регіональну політику у сфері транскордонного співробітництва, є Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 р. На сьогодні існує тенденція делегування значної частини владних повноважень субнаціональним регіонам та регіонам, які виникли внаслідок транскордонного співробітництва. Її визначено як особливий тип дипломатії – *парадипломатію*.

У підрозділ 3.2 «*Оновлення міграційної та візової політики*» розкрито еволюцію нормативно-правової бази та інституційної структури транскордонної співпраці між Україною й РП. Упорядкування міграційних потоків на українсько-польському кордоні на початку 1990-х рр. регламентували угоди про пункти пропуску через державний кордон (1992) й про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах (1994). У 2010 р. утворено Державну міграційну службу України.

Інтенсифікації міграційних потоків сприяв розвиток двостороннього транскордонного співробітництва. Свідчення цього – підписання Угоди про правила місцевого прикордонного руху 2008 р. та запровадження карти поляка і посвідчення закордонного українця. 2012 р. позначено новаціями у візовій політиці: підписано Угоду між урядами України й РП про скасування оплати за видачу національних віз, 2015 р. вступила в дію оновлена версія Угоди про правила місцевого прикордонного руху. Українсько-польські відносини загалом і міграційна політика зокрема вийшли на принципово новий рівень співпраці завдяки отриманню Україною безвізового режиму з ЄС у 2017 р.

У підрозділі 3.3 «*Напрями, форми та механізми вдосконалення відносин у сфері освіти, науки та міжкультурного діалогу*» йдеться про поглиблення освітнього, наукового й міжкультурного діалогу між Україною та РП.

У другій половині 1990-х – на початку 2000-х рр. підписано низку договірно-правових документів, які визначали українсько-польську співпрацю в галузі культури, освіти, науки та гуманітарної взаємодії, включаючи Угоду про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (1997).

У Польщі успішно розвивається україністика в провідних університетах країни. Значну роботу з вивчення польської мови проводять в Україні. На зміцнення українсько-польських освітніх відносин спрямовувано міжнародну діяльність вищих навчальних закладів, де ефективно працюють центри української й польської науки та культури. Для підтримки культурних обмінів і молодіжних ініціатив щодо навчання в Польщі створено корпорацію «Українсько-польський центр академічних обмінів». Із 1 січня 2015 р. набули чинності домовленості, викладені в Угоді між МОН України та міністром національної освіти РП про співробітництво в галузі освіти.

Великою популярністю й зацікавленістю українців і поляків користуються дні України в РП та дні польської культури в Україні. Невичерпні можливості має фестивальний рух, поширений в обох країнах. Попри розгортання інтенсивного науково-освітнього й міжкультурного діалогу між країнами, існують деякі проблемні питання, які потребують вирішення. Так, викликає занепокоєння великий відсоток українських студентів, котрі бажають учитись у Польщі, що, серед іншого, опосередковано засвідчує недоліки в організації вищої освіти в Україні.

У підрозділі 3.4 *«Проблемні питання та виклики в міждержавних відносинах між Україною й Польщею та шляхи їх розв'язання»* акцентовано увагу на аналізі проблем, пов'язаних із політизацією питань історичної пам'яті та їх впливу на двосторонні міждержавні відносини.

1994 р. підписано Угоду між урядами України й РП про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій, а через п'ять років, у березні 1999 р., – спеціальний протокол, де розглядалося питання реалізації цієї угоди. У 2005 р. підписано протокол, згідно з яким упродовж 2005–2007 рр. Україна й Польща взяли на себе зобов'язання вшанувати понад 80 місць української та польської пам'яті з обох боків кордону.

Знаковими подіями українсько-польського порозуміння з питань історичної пам'яті стало підписання президентами України й РП спільних заяв *«До порозуміння і єднання»* (1997) і *«Про примирення – в 60-ту річницю трагічних подій на Волині»* (2003), а також відкриття пам'ятників, меморіальних комплексів і таблиць у Павлівці (2003), Меморіалу загиблим воїнам Української галицької армії та Меморіалу орлят у Львові (2005), селах Павлокома (2006), Пискоровичі (2007), Гута Пеняцька (2009), Сагрині (2009).

Випробуванням для польсько-українських відносин стала 70-та річниця трагічних подій на Волині. Так, польський Сенат у червні 2013 р. ухвалив заяву щодо сімдесятиріччя Волинської трагедії, у якій події 1943 р. названо *«етнічною чисткою з ознаками геноциду»*. Після ухвалення у квітні 2015 р. Верховною Радою України Закону *«Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ ст.»* позиція офіційної Варшави стала набагато жорсткішою. У липні 2016 р. Сенатом Польщі ухвалено резолюцію в справі вшанування жертв геноциду (за польським визначенням), здійсненого українськими націоналістами впродовж 1939–1945 рр. Чергове похолодання в українсько-польських відносинах набуло кульмінації після прийняття в РП у січні 2018 р. змін до Закону про Інститут національної пам'яті явно антиукраїнського спрямування. Однак Конституційний Суд РП визнав згадані зміни антиконституційними й, отже, частково зняв напругу.

Політичним підґрунтям ускладнення українсько-польських відносин є суб'єктивна позиція низки політичних партій РП та України переважно націоналістичного спрямування, частково використання політики пам'яті національно-патріотичними колами обох країн у внутрішньополітичних цілях. Зростання ксенофобії щодо українців у польському суспільстві в соціально-економічній площині є певною мірою наслідком гальмування в Україні реформ, падіння економіки й, отже, життєвого рівня українців, що призводить до різкого

збільшення української присутності на польському ринку праці, а також простори соціокультурної та міжособистої комунікації.

Кроком, що сприяв подальшому процесу порозуміння, став візит новообраного Президента України В. Зеленського до Польщі, у ході якого домовлено покласти початок позитивному врегулюванню питань історичної пам'яті.

ВИСНОВКИ

Науковий аналіз та виконання поставлених у вступі дослідницьких завдань і проблем дали підставу сформулювати низку висновків теоретико-методологічного та практично-політичного змісту.

1. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації не лише економіки, залучення іноземних інвестицій і технологій, упровадження внутрішніх реформ, а й важлива цивілізаційна складова, оновлення всієї системи суспільних відносин, включаючи сферу міждержавних відносин із країнами-членами ЄС загалом і Республікою Польща зокрема. У політичному аспекті європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля міждержавних відносин, наповнює демократичним змістом усю сукупність принципів, механізмів і процедур інституційної системи двосторонньої й багатосторонньої співпраці.

Реальним кроком у напрямі зміцнення зав'язків із ЄС стало затвердження на Празькому саміті ініціативи «Східне партнерство». Надзвичайно важливо те, що під час її прийняття враховано низку принципових для України положень. Передусім, це стосується чіткого визначення місця Східного партнерства в системі відносин між Євросоюзом та його східноєвропейськими сусідами. Україна задекларувала власну політичну підтримку ініціативи «Східне партнерство» й засвідчила готовність використовувати її інтеграційні можливості в напрямі набуття членства в ЄС. Важливим кроком на цьому шляху стала Угода про асоціацію з ЄС. Водночас членство в Європейському Співтоваристві для України не самоціль, а один із інструментів зміцнення державності, верховенства права, демократії та стабільного розвитку.

2. Методологічні засади дослідження – низка принципів, підходів і методів дослідження, де головними є неінституційний підхід, процесуальний аналіз, методологія конструктивізму, реалістична школа міжнародних відносин і її сучасні модифікації тощо. Їх використання дало змогу з'ясувати, що внаслідок поглиблення процесів глобалізації, розгортання процесів демократизації й децентралізації місцевого самоврядування, технологізації та віртуалізації простору суспільної комунікації важливу роль у модернізації українсько-польських відносин у гуманітарній сфері поряд із державними інститутами відіграють і недержавні інституції, а також міжрегіональні й транснаціональні утворення типу єврорегіонів, міжнародні програми, проекти та мережеві структури громадянського суспільства.

3. З'ясовано ступінь наукової розробки проблеми інституалізації міждержавних відносин України й РП у гуманітарній сфері в зарубіжній і вітчизняній науковій літературі в контексті євроінтеграційних процесів. Засвідчено існування широкого кола досліджень стосовно проблеми двосторонніх українсько-польських стосунків у сфері економічних відносин та відповідної транскордонної співпраці. Проте спеціальних досліджень, які б розкривали інституційну структуру зазначених відносин у гуманітарній сфері на сучасному етапі, немає або таку інформацію розпорошено в різних наукових розвідках, що загалом і зумовило вибір теми цієї дисертаційної роботи.

4. Українсько-польські міждержавні відносини в гуманітарній сфері ґрунтуються на принципах гуманізму, свободи й демократії, закладених у засадничих міжнародних політико-правових актах, зокрема таких, як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні соціальні та культурні права, і факультативних протоколах до них, а також інших міжнародних актах, якими послуговуються Європа й цивілізований світ. Свою прихильність щодо дотримання міжнародно-правових норм у гуманітарній сфері Україна закріпила в Основному Законі та інших нормативно-правових актах, спрямованих на імплементацію згаданих норм у вітчизняне законодавство.

5. Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері регламентуються нормативно-правовою базою, яка забезпечує сприятливі умови для подальшої реалізації ефективної міждержавної співпраці в умовах євроінтеграції. Логіку її створення й еволюції продиктовано взаємним інтересом двох держав щодо розвитку та процвітання країн, забезпечення політичної стабільності в регіоні ЦСЄ, необхідністю уніфікації нормативно-правової бази й можливістю врегулювання складних питань у сфері транскордонного та регіонального співробітництва, міграційної й візової політики, розширення інституційної бази співпраці в галузі освіти, науки, міжкультурного діалогу тощо.

6. Послідовне зміцнення партнерства України та РП у гуманітарній сфері засвідчує рівень його інституціоналізації. Аналіз інституцій, які визначають і забезпечують відносини України й Польщі в гуманітарній сфері, дає можливість їх класифікувати в часі та просторі на міждержавні й регіональні – відповідно до сфер впливу; на державні та недержавні – залежно від суб'єктів соціальних відносин. Досвід інших держав показує, що, якщо для інституалізованої співпраці на міждержавному рівні найважливіші регулярність та рівень зустрічей, консультацій і спільних засідань, то для неурядової ключове значення мають постійне розширення сфер діяльності, підтримка проектів, які реагуватимуть на найактуальніші виклики. Досить сприятливим для розв'язання гуманітарних проблем є інформаційно-мережеве середовище, оскільки кожна особа може обрати предмет спілкування або взаємодії та відповідне коло осіб, долучитися до обговорень і реалізації ініціатив та проектів.

7. Важливу роль у розвитку міждержавної взаємодії в гуманітарній сфері відіграє транскордонне й міжрегіональне співробітництво. Перспективною формою таких відносин залишаються єврорегіони, потенціал яких, однак, повною мірою не використовується. Покращення їхньої діяльності перебуває в площині

вдосконалення законодавства, належного інституційного забезпечення й розширення прав територіальних громад на принципах децентралізації та субсидіарності. Для української сторони надзвичайно вагома співпраця з органами територіального самоврядування РП із питань запозичення досвіду запровадження ефективних моделей діяльності органів місцевого самоврядування, реалізації політики децентралізації, упровадження адміністративно-територіальної реформи тощо.

8. Характер міграційної та візової політики в українсько-польських міждержавних відносинах визначається глибиною інтеграційних процесів із ЄС із боку України й РП. Провідним чинником упорядкування міграційних процесів є запровадження Державної міграційної служби України, упорядкування польсько-українського Державного кордону, організації малого прикордонного руху тощо. Запровадження безвізового режиму стало наслідком наполегливих дипломатичних зусиль з українського боку за сприяння польської сторони. Однією з нагальних проблем в умовах усе зростаючої трудової міграції українського населення залишається низька пропускна спроможність наявних пунктів пропуску та автомобільних переходів на українсько-польському кордоні.

9. Відносини в галузях освіти, науки й міжкультурного діалогу – невід’ємна частина українсько-польського стратегічного партнерства в гуманітарній сфері. Інституційна база таких відносин має тенденцію до розширення та наповнення новими формами й практиками взаємодії. Її зміцнення відбувається не лише за рахунок державних структур, а й значною мірою завдяки інституціям громадянського суспільства. Удосконалення міждержавних стосунків у цих галузях сприяє збагаченню культур обох народів, їх кращому розумінню один одного та, як наслідок, гармонізації міждержавних відносин в інших сферах суспільного життя, включаючи політичну. Розвиток нормативно-правової й інституційної бази міждержавних відносин у галузях освіти, науки та культури відповідно до європейських норм і стандартів створює сприятливий ґрунт для розвитку інтеграційних процесів входження України в європейський гуманітарний простір.

10. Пошук компромісів у вирішенні проблемних питань і викликів у реалізації політики історичної пам’яті є нагальною проблемою, яка потребує максимуму спільних зусиль, делікатності й терпіння з обох боків кордону. Установлення добросусідських відносин вимагає від політиків спілкування за столом переговорів, а не через ЗМІ, а також використання такого історичного наративу, який спрямовано в майбутнє, а не в минуле. Тобто минуле повинно «працювати» на майбутнє, тим більше в умовах гібридної війни, котру РФ розв’язала проти України: суперечки між істориками та політиками, які не можуть (або не хочуть) знайти спільного знаменника в трактуванні історичних подій, грають на користь лише агресора.

Українсько-польський діалог часто перебуває під впливом суб’єктивного чинника. Ідеться про персоналізацію суспільно-політичних відносин і залежність вектора спрямованості у двосторонніх відносинах від позиції політичного лідера. Проте, як підтверджує світовий досвід модернізації й демократичної трансформації, успішні якісні зміни спроможні відбуватися лише на рівні

ефективної інституалізації, причому не тільки на вертикальному, а й на горизонтальному рівнях суспільної комунікації.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких відображено основні результати дослідження

Фахові видання

1. Моцик О. Ф. Зовнішня політика й дипломатія Києва (перші кроки: VI–IX ст.). *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*: зб. наук. ст. СНУ ім. Лесі Українки. Луцьк, 2018. № 1. С. 107–111.

2. Моцик О. Ф. Ретроспективний аналіз східноєвропейського напрямку у зовнішній політиці Європейського Союзу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. Луцьк, 2016. № 11. С. 100–104.

3. Моцик О. Ф. Наукові розвідки та підходи до інтеграційних процесів у Європейському Союзі. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: зб. наук. ст. ЧНУ ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2016. Т. 33–34. С. 126–133.

4. Моцик О. Ф. Розвиток українсько-польських відносин в умовах зовнішньої політики розширення Європейського Союзу. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: зб. наук. ст. ЧНУ ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2013. Т. 25–26. С. 177–182.

5. Моцик О., Копачинська Г., Коцан Р. Новий вимір польсько-українського гуманітарного співробітництва. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. Луцьк, 2011. № 20. С. 35–41. (Особистий внесок здобувача – 1/3 статті: узагальнено форми гуманітарного співробітництва між Україною та РП).

6. Моцик О. Ф. Особливості українсько-польських відносин у 2009 році. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: зб. наук. ст. ЧНУ ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2010. Т. 21–22. С. 91–98.

7. Моцик О. Ф. Сучасні напрями співробітництва між Україною та Республікою Польща. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. Луцьк, 2009. № 10. С. 3–9.

Публікації у виданнях, уключених до міжнародних наукометричних баз

8. Моцик О. Ф. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО в гуманітарній сфері. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*: зб. наук. праць. Львів, 2019. Вип. 24. С. 184–190.

9. Моцик О. Ф. Базові засади правового регулювання міжнародної співпраці України в гуманітарній сфері. *Політикус*: наук. журн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2019. Вип. 3. С. 44–49.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Моцик О. Ф. Діяльність Ради Асоціації між Україною та ЄС як інституційна складова здійснення зовнішньої політики України в контексті євроінтеграції. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород 22–23 квіт. 2016 р. Ужгород: Ужгородський нац. ун-т, 2016. С. 140–142.

11. Моцик О. Ф. Парламентський комітет асоціації між Україною та ЄС як інституційний чинник здійснення євроінтеграційної зовнішньої політики України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25 листоп. 2016 р.)* / МВС України, МОН України. Харків, 2016. С. 212–215.

12. Моцик О. Ф. Особливості польсько-українського економічного співробітництва в межах Карпатського регіону. *Актуальні проблеми зовнішньої політики України: матеріали V наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (м. Чернівці, 4–5 листоп. 2011 р.): у 2-х т. Чернівці, 2011. Т. II. С. 57–59.*

13. Моцик О. Ф. Розвиток українсько-польського транскордонного співробітництва як передумова європейської інтеграції України. *Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців (Луцьк, 25–26 трав. 2011 р.)*. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. С. 58–61.

14. Моцик О. Єднає нас культура. Україна і Польща – культурне співробітництво. *Україна дипломатична: наук. щорічник. Київ, 2010. Вип. 11. С. 618–629.*

15. Моцик О. Польща ще досі усвідомлює, наскільки величезною є трагедія. *УНІАН. 2010. 30 квіт.*

16. Моцик О. Криза не здатна послабити стратегічний характер відносин України та Польщі. *УКРІНФОРМ. 2009. 31 груд.*

17. Моцик О. Україна – Польща: новий етап у відносинах. *Радіо Свобода. 2009. 23 жовт.*

18. Моцик О. Про Євро-2012, малий прикордонний рух та мистецькі імпрези. *Українське слово. 2009. 14 жовт.*

19. Моцик О. Без вступу України до ЄС Європа не завершить процес об'єднання. *УКРІНФОРМ. 2009. 13 жовт.*

20. Моцик О. 2009 рік буде знаковим в українсько-польських відносинах. *УНІАН. 2009. 25 верес.*

21. Моцик О. Угода про прикордонний рух між Україною і Польщею є кроком у наближенні нашої держави до безвізового режиму з ЄС. *УКРІНФОРМ. 2009. 9 лип.*

22. Моцик О. Наша мрія, аби безвізовий режим запровадити ще до Євро-2012. *УНІАН. 2009. 7 черв.*

23. Моцик О. Чотири події, що визначили сьогоднішню Польщу. *День. 2009. 4 черв.*

24. Моцик О. Ф. Досвід вступу Польщі до Європейського Союзу: уроки для України: *матеріали міжнар. круглого столу (Луцьк, 21 трав. 2009 р.)* / за ред. С. В. Федонюка. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. С. 4–11.

25. Моцик О. Знання долає кордони. Україна і Польща в освітній сфері. *Освіта України. 2009. 19 трав.*

26. Моцик О. Східне партнерство – додатковий шанс на зближення з ЄС. *Дзеркало тижня. 2009. 25 квіт.*

27. Моцик О. Приклад Польщі показує, що означає бути членом ЄС і НАТО. *УНІАН. 2009. 18 лют.*

28. Моцик О. Ф. Польща – стратегічний партнер України. *Наш вибор.* 2008. № 5.
29. Моцик О. Ф. У 2009 році українсько-польська співпраця продовжуватиметься по висхідній. *УКРІНФОРМ.* 2008. 29 груд.
30. Моцик О. Ми і Польща – одна команда! *Україна молода.* 2008. 2 жовт.
31. Моцик О. Українсько-польський досвід співпраці є одним із найбагатших. *Транскордонне співробітництво: наук. журн. Ін-ту транскордонного співробітництва та європ. інтеграції, Львів.* 2007. № 2. С. 4–12.
32. Моцик О. Побратими по Євро-2012. *Атлантична панорама: журн. Міністерства оборони України.* 2007. № 5. С. 4–9.
33. Моцик О. Виступ на інавгураційній конференції з питань імплементації проекту «Підтримка секторальних реформ в Україні – першочергові дії». 10 груд. 2007 р., м. Варшава. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 85–88.
34. Моцик О. Звернення до учасників вшанування пам'яті жертв у с. Пискоровичі та відкриття пам'ятної таблиці. 2 груд. 2007 р. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 84.
35. Моцик О. Виступ на урочистій церемонії відкриття Почесного консульства України в Познані. 19 берез. 2007 р. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 66–68.
36. Моцик О. Виступ на міжнародній конференції «Форум Європа–Україна». 23–24 лют. 2007 р., м. Вроцлав. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 59–63.
37. Моцик О. Ф. Перспективний тандем. *Народний депутат.* 2006. № 10. С. 60–65.
38. Моцик О. Ф. Україна і Польща – стратегічні партнери. *Політика і час.* 2006. № 5. С. 4–9.
39. Моцик О. Виступ на відкритті VI Міжнародного економічного форуму «Співпраця регіонів задля економічного розвитку». 5 жовт. 2006 р., м. Львів. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 31–34.
40. Моцик О. Виступ на відкритті спеціальності «Україністика» у вищій менеджерській школі Варшави. 30 верес. 2006 р. *О. Моцик. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 24–30.
41. Моцик О. Промова під час вручення екзекватури Почесному консулу України в м. Щецин. 14 лип. 2006 р. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща.* Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 19–20.

42. Моцик О. Промова: «Україна і Польща в Європі». 14 трав. 2006 р., м. Ченстохова. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів*: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 13–18.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації

43. Моцик О. Ф. Міжнародні виборчі стандарти як аксіологічний орієнтир формування зовнішньої політики України. *Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України*: тези доп. Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 22–23 черв. 2017 р.) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Прінт-Сервіс, 2017. С. 175–179.

44. Моцик О. Ф. Сучасні тенденції та перспективи українсько-американських відносин. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ, 2011. Вип. 17. С. 19–23.

45. Моцик О. Ф. Щодо сучасного розуміння зовнішньої політики. *Юридичні науки та їх роль у формуванні правової культури сучасної людини*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 12–13 трав. 2015 р. Ужгород: Ужгородський нац. ун-т, 2015. С. 68–71.

46. Моцик О. Ф. Сучасний стан і перспективи розвитку українсько-американських відносин. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Вип. 19. Київ, 2012. С. 46–56.

47. Моцик О. Україна і Польща: торговельно-економічне співробітництво. *Ділова панорама*: журн. Київ. торгово.-промислової палати. 2009. Груд.

48. Моцик О. Українсько-американські відносини «перестали бути вулицею з одностороннім рухом». *Зовнішні справи*: наук. журн. Київ, 2010. № 9–10. С. 13–17.

49. Моцик О. Вступне слово. *Жезьнік Г., Кульчицький І., Монковіч В. Європейські фонди для самоврядування України – як правильно управляти європейським проектом*. Варшава, 2008. С. 9–11.

50. Моцик О. Виступ на семінарі «Медіа ліс». 20 жовт. 2006 р., Бещадський повіт. *Моцик О. Вірю в європейське майбутнє наших народів*: доп., виступи, інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 35–39.

51. Motsyk O. Eastern Partnership: a promising initiative. *Polish Market*. 2009. Nr 8. P. 20–21.

52. Motsyk O. Polsko-ukraińskie добросąsiedztwo. *Świat Elit*. 2008. Nr 73. S. 16–17.

53. Motsyk O. Świętokrzyskie – Winniczyzna, dwa regiony – jedno serce. *Powiat Starzowski*. 2008. № 30. S. 9.

54. Motsyk O. Ukraine belongs to Europe. *The Warsaw Voice*. 2008. Nr 20/21. P. 8–9.

55. Motsyk O. Na drodze do zjednoczonej Europy. *Prestiż*. 2006. Lip. S. 13–15.

56. Motsyk O. Dobrzy Sąsiedzi. *Kwartalnik VIP*. 2006. Nr 3. S. 7–9.

57. Motsyk O. Ukrainian Ambassador to Poland. *Polish Market*. 2006. Nr 8. P. 19–20.

АНОТАЦІЯ

Моцик О. Ф. Інституційні чинники модернізації українсько-польських відносин у гуманітарній сфері в умовах процесів євроінтеграції. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2020.

У дисертації розкрито концептуальний вимір проблеми українсько-польських міждержавних відносин в умовах євроінтеграції. Доведено, що зміст і структура нормативно-правової бази українсько-польських відносин у гуманітарній сфері у процесах європейської інтеграції є похідною від базових засад, принципів та норм міжнародного права. Висвітлено напрями адаптації вітчизняного законодавства до європейських вимог. Поряд із розкриттям змісту процесів становлення й модернізації інституційної структури українсько-польських відносин у гуманітарній сфері визначено напрями інституційних змін транскордонного співробітництва, міграційної та візової політики. Охарактеризовано головні напрями й форми вдосконалення відносин України та РП у сфері науки й міжкультурного діалогу. Також визначено коло проблемних питань і викликів у міждержавних відносинах щодо реалізації політики історичної/національної пам'яті та накреслено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: українсько-польські відносини, гуманітарна сфера, гуманітарна політика, інституалізація, євроінтеграція, Європейський Союз.

АННОТАЦИЯ

Моцик О. Ф. Институционные факторы модернизации украинско-польских отношений в гуманитарной сфере в условиях процессов евроинтеграции. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2020.

В диссертации раскрывается концептуальное измерение проблемы украинско-польских межгосударственных отношений в условиях евроинтеграции. Доказывается, что содержание и структура нормативно-правовой базы украинско-польских отношений в гуманитарной сфере в процессах европейской интеграции есть производной от базовых основ, принципов и норм международного права. Освещается направление адаптации отечественного законодательства к европейским требованиям. Вместе с раскрытием содержания процессов становления и модернизации институционной структуры украинско-польских отношений в гуманитарной сфере определяются направления институционных изменений трансграничного сотрудничества, миграционной и визовой политики. Характеризуются главные направления и формы усовершенствования отношений Украины и РП в сфере науки и межкультурного диалога. Также обозначается круг проблемных вопросов и вызовов в межгосударственных отношениях относительно реализации политики исторической/национальной памяти и намечаются пути их решения.

Ключевые слова: украинско-польские отношения, гуманитарная сфера, гуманитарная политика, институализация, евроинтеграция, Европейский Союз.

SUMMARY

Motsyk O. F. Institutional Factors for the Modernization of Ukrainian-Polish Relations in the Humanitarian Sphere in the Context of European Integration Processes. – Manuscript.

Candidate degree dissertation on specialty 23.00.02 – political institutions and processes. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2020.

The conceptual dimension of the problem of Ukrainian-Polish interstate relations in the context of European integration has been revealed in the dissertation. A real step towards strengthening EU ties is the endorsement of the «Eastern Partnership» initiative at the Prague Summit. It has been proved, that the content and structure of the legal framework of Ukrainian Polish relations in the humanitarian sphere in the processes of European integration has been derived from the basic grounds, principles and norms of international law. The directions of adaptation of national legislation to European requirements have been elucidated.

The same was done by more than a hundred other countries of the world, which committed to harmonize national legislation with international standards. In the context of the implementation of international humanitarian law, an analysis of the articles of the Constitution of Ukraine, as well as a number of Laws of Ukraine: «On Culture» (2011) «On Education» (2017), Decree of the President of Ukraine «On Approval of the National Human Rights Strategy» (2015) has been carried out. In addition to revealing the content of the processes of formation and modernization of the institutional structure of Ukrainian-Polish relations in the humanitarian sphere, the directions for institutional changes in cross-border cooperation, migration and visa policy have been defined. Regions of Europe, whose potential is not fully exploited, remain a promising form of such relations. The improvement of their activities lies in the sphere of development of legislation, proper institutional support and extension of the rights of territorial communities on the principles of decentralization and subsidiarity. The main directions and forms of improving relations between Ukraine and the Republic of Poland in the sphere of science and intercultural dialogue have been characterized. A range of issues and challenges in interstate relations regarding the implementation of historical/national memory policies and outlines ways to address them have been also defined.

Along with state institutions, non-state institutions as well as interregional and transnational entities such as regions of Europe, international programs, projects, as well as network structures of civil society, play an important role in the modernization of Ukrainian-Polish relations in the humanitarian sphere.

Key words: Ukrainian-Polish relations, humanitarian sphere, humanitarian policy, institutionalization, European integration, European Union.

Підписано до друку 20.05.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. 0,9 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 24. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).